

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายการพัฒนาคู โดยครูจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ตามมาตรฐานหลักสูตร และมาตรฐานการศึกษาชาติ ส่งผลให้โรงเรียนจะต้องพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการโดยองค์รวม เพื่อเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา (กรมวิชาการ. 2543 : 1)

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ชงเฉลิม บุญญาลัย (2543 : 1) ระบุว่ากรณีพิเศษเป็นกระบวนการหนึ่งขององค์การที่มีส่วนสำคัญในการชี้วัดคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย ซึ่งผู้นิเทศจะต้องใช้ทักษะอย่างเชี่ยวชาญและเป็นระบบสภาพความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้ กระบวนการนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพในการทำงานด้านการศึกษาอีกด้วย การพัฒนาแต่เดิมเน้นการนิเทศจากบุคคลภายนอกเป็นหลัก ต่อมาเมื่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นมากมาย ตลอดจนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เช่น ปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน เนื้อหาสาระกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น ทำให้ผู้นิเทศจากภายนอกไม่เพียงพอทำให้การนิเทศไม่ทั่วถึง จึงได้มีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาควบคู่กับการนิเทศภายนอก ซึ่งการนิเทศภายใน มุ่งไปสู่การปรับปรุงการเรียนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครู รวมทั้งพัฒนางานด้านต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาโดยตรง

การนิเทศภายในสถานศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะหัวหน้าสถานศึกษาย่อมเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นทั้งผู้ให้การนิเทศและสนับสนุนการนิเทศ ฉะนั้นความเอาใจใส่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีผลต่อบรรยากาศ และสัมฤทธิ์ผลของงานวิชาการภายในสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

กลิคแมน และคณะ (Glickman and others. อ้างในวัชรมา เล่าเรียนดี, 2541 : 174) ได้เสนอแนวคิดในการนิเทศการศึกษา 5 งาน คือ การให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง การพัฒนาบุคลากรพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครู การพัฒนาหลักสูตร และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรรนำแนวคิดของกลิคแมนและคณะมาทบทวน และตรวจสอบผลการดำเนินงานปฏิบัติการเรียนรู้ของสถานศึกษา เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้มีผลบังคับใช้มาเป็นเวลา 6 ปีแล้ว กระบวนการปฏิบัติการศึกษายังไม่อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จมากนักน้อยเพียงใด ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หากกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติการเรียนรู้ ซึ่งเราทราบกันดีอยู่แล้วว่าครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติการเรียนรู้

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 ได้ดำเนินการปฏิบัติการเรียนรู้มาระยะเวลาหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะด้านการนิเทศเพื่อช่วยเหลือครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยกระบวนการนิเทศได้ดำเนินการใน 2 รูปแบบคือ การนิเทศโดยตรงโดยการไปนิเทศครูที่สถานศึกษา และการนิเทศทางไกล ได้แก่ การประชุม อบรม สัมมนา มอบเอกสารให้ไปศึกษาค้นคว้า จากสรุปผลการนิเทศ ปี พ.ศ. 2547 พบว่าปัญหาของการนิเทศคือ ไม่สามารถดำเนินการนิเทศได้ตามแผน การดำเนินการนิเทศไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง ขาดสื่อเครื่องมือในการนิเทศที่ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศยังไม่เป็นระบบโดยเฉพาะการรายงานผลการนิเทศ โดยมีสาเหตุมาจากขาดงบประมาณในการดำเนินการและบุคลากรไม่เพียงพอ ศักยานิเทศก์ต้องรับผิดชอบในการนิเทศสถานศึกษาประมาณ คนละ 13 แห่ง และศักยานิเทศก์ยังต้องรับผิดชอบงานด้านวิชาการและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศอีกด้วย ส่วนปัญหาของผู้รับการนิเทศพบว่าสถานศึกษายังไม่สามารถดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครูบางส่วนยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน และไม่ตื่นตัวในการปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 ได้กำหนดแผนกลยุทธ์การนิเทศ และการพัฒนาสถานศึกษา โดยกำหนดแผนปฏิบัติการนิเทศและการพัฒนาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 ทั้งหมด 170 แห่งพร้อมกัน ในส่วนของ

สถานศึกษาจะต้องดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาดังกล่าวให้บรรลุตามเป้าหมาย

ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2548 : 50) กล่าวว่าปัญหาที่สำคัญคือ ครูขาดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เน้นการสอนมากกว่าการเรียนรู้ของนักเรียน ยึดตำราเป็นเครื่องมือในการสอน ขาดการเตรียม การสอน และการพัฒนาขีดความสามารถในการสอนของตน ทั้งด้านวิชาการ วิธีสอน การปกครอง ชั้นเรียนและการกระตุ้นนักเรียน ข้อเสนอแนะก็คือ ครูใหญ่หรือผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leader) ต้องจัดให้มีการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้คือมุ่งให้นักเรียนมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การนิเทศภายในเป็นกระบวนการที่ทำงาน ร่วมกันระหว่างผู้นิเทศโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและผู้รับการนิเทศคือ ครู เพื่อยกระดับคุณภาพ ของนักเรียนให้สูงขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำในด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเฉพาะการนิเทศภายใน และการปฏิรูปการเรียนรู้จะสำเร็จได้จะต้องเกิดความร่วมมือระหว่าง ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 อย่าง ใกล้ชิด การศึกษาสภาพการนิเทศภายในกับพฤติกรรมการสอนของครู จะเป็นแนวทางใน การปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ครู วิชาการหรือครูที่ทำหน้าที่ในการนิเทศภายใน และจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาสภาพการนิเทศ ภายในสถานศึกษา ให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาการนิเทศของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของผู้นิเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครู ตามความคิดเห็นของผู้นิเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 เพื่อนำไปวางแผนการนิเทศภายในของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น
2. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการสอนของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูวิชาการในสถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนระดับช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 124 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 124 คน และครูวิชาการ จำนวน 124 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 248 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหา ดังนี้

2.1 สภาพการนิเทศภายใน ตามหลักของกลิคแมน และคณะ (Glickman and others.

อ้างในวัชร เล่าเรียนดี ,2541 : 174) 5 ด้าน ได้แก่

- 2.1.1 ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง
- 2.1.2 ด้านการพัฒนากลุ่ม
- 2.1.3 ด้านการพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครู
- 2.1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตร
- 2.1.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.2 พฤติกรรมการสอนของครู ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 4 ด้าน ได้แก่

- 2.2.1 ด้านการเตรียมการสอน
- 2.2.2 ด้านการดำเนินการสอน
- 2.2.3 ด้านการใช้สื่อการสอน
- 2.2.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ตำแหน่งผู้บริหาร

สถานศึกษาและตำแหน่งครูวิชาการ

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการนิเทศภายในและพฤติกรรมการสอน

ของครู

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2

2. ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูวิชาการหรือครูที่ผู้บริหารมอบหมายให้ทำหน้าที่ดำเนินการนิเทศภายใน ในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2

3. สภาพการณ์เทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ หรือครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปาง เขต 2 ที่มุ่งพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน
4. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง หมายถึง การนิเทศที่เน้นกระบวนการให้ ความช่วยเหลือครูโดยตรงในการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ทั้งการนิเทศแบบคลินิก แบบเพื่อนนิเทศเพื่อน และรูปแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสมในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครูโดยตรง
5. ด้านการพัฒนากลุ่ม หมายถึง การนิเทศที่เน้นกระบวนการพัฒนากลุ่มเพื่อแก้ปัญหา การเรียนการสอนโดยมีองค์ประกอบในการพัฒนา 4 ประการ คือ สมาชิกกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม ผู้ประสานงานกลุ่ม และการจัดการในกลุ่ม
6. ด้านการพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครู หมายถึง การแนะนำ การส่งเสริม การสนับสนุน และการมีส่วนร่วมแก่ครูในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจน ความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเอง
7. ด้านการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักสูตรและการนิเทศ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
8. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและ สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน
9. พฤติกรรมการสอน หมายถึง การประพฤติดิปฏิบัติของครูที่ดำเนินการสอนอยู่ใน ปัจจุบัน
10. ด้านการเตรียมการสอน หมายถึง การกระทำก่อนที่จะมีการเรียนการสอนในด้าน ศึกษาหลักสูตร แผนการสอน กำหนดการสอน กำหนดโครงสร้าง เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กำหนดค มโนมติและจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอน กำหนดวิธีสอนและกิจกรรมการเตรียม สื่อการเรียนการสอน
11. ด้านการดำเนินการสอน หมายถึง การปฏิบัติขั้นตอนของระบบการสอนที่ได้วางแผน ไว้ในขั้นเตรียมการสอนประกอบด้วย กิจกรรมสร้างความพร้อมในการเรียน กิจกรรมการเรียน การสอน และกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน
12. ด้านการใช้สื่อการสอน หมายถึง การใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการสอนและกิจกรรม ทั้งหลายที่ช่วยเสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียนจนเกิดผลการเรียนที่ดี
13. ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียน การสอนในการตรวจสอบหรือเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน กับสภาพความเป็นจริงรอบด้าน ครอบคลุมเป้าหมายและหลักสูตร ประเมินตามสภาพจริง